

SIVILOMBUDET STORTINGETS OMBUD FOR
KONTROLL MED FORVALTNINGEN
Postboks 3, Sentrum
0101 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
2025/65836-17

Dato:
27.01.2026

VEDRØRENDE BEKYMNING FOR RESSURSSITUASJONEN I RINGERIKE FENGSEL

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) viser til brev av 08.12.2025 fra sivilombudet vedrørende bekymring knyttet til ressurs situasjonen ved Ringerike fengsel, herunder praksis for vedtak om utelukkelse fra fellesskapet og hjemmelsgrunnlaget for slik praksis. Det vises videre til e-postutveksling av 09.01.2026 om utsettelse av opprinnelig svarfrist.

KDI er bedt om å redegjøre for i hovedsak tre spørsmål. I det følgende gis det tilbakemelding i den rekkefølgen problemstillingene er listet opp.

1. Hvordan den alvorlige situasjonen i Ringerike fengsel følges opp for å unngå systematiske brudd på innsattes grunnleggende rettigheter

KDI vil innledningsvis gi noen overordnede kommentarer til arbeidet med bemanningssituasjonen i kriminalomsorgen, og redegjøre for flere tiltak som er iverksatt eller planlagt for å bedre situasjonen for både ansatte og domfelte.

I 2023 ble det gjennomført en undersøkelse blant ansatte i førstelinjen i kriminalomsorgen, og det fremkom at en høy andel av fengselsbetjentene opplever trusler, hets og vold i arbeidstiden, samt at to av tre ansatte har opplevd at innsatte tar selvmord. Det er dokumentert at disse faktorene utgjør en betydelig risiko for de ansattes psykiske helse, og er en direkte årsak til sykefravær og frafall fra yrket.

For å møte disse utfordringene har KDI etablert en ny faglig veiledningstjeneste for ansatte, bemannet med psykologspesialister. Tiltaket skal bidra til å forebygge sykefravær og arbeidsrelaterte belastningsreaksjoner, samtidig som det skal styrke det faglige arbeidet og oppfølgingen av de innsatte. Totalt vil seks psykologspesialister bli ansatt.

Videre har kriminalomsorgen innført SEB (strukturert etterarbeid ved belastende hendelser). SEB skal sikre at ansatte følges opp av arbeidsgiver for å redusere psykiske belastningsreaksjoner etter hendelser. Opplæringen gjennomføres av instruktører og er obligatorisk for alle som har personalansvar og/eller følger opp ansatte.

Kriminalomsorgen iverksatte i september 2025 et prøveprosjekt der miljøterapeuter kan inngå i turnus sammen med fengselsbetjenter. Prosjektet har som mål at mer sosialfaglig kompetanse blant turnusansatte kan ha en positiv effekt for de innsatte, og samtidig bidrar det til å redusere

bemanningsutfordringene på kort sikt. Prosjektet vil også danne et beslutningsgrunnlag for de 2 muligheter som omtales i Meld. St. 31 (2024–2025), pkt 5.4.5, der regjeringen vurderer å åpne for at andre yrkesgrupper enn de som har gjennomført fengselsbetjentutdanningen skal kunne gå inn i yrket.

«For å sikre et tilstrekkelig rekrutteringsgrunnlag til kriminalomsorgen og arbeidet med innsatte, vil regjeringen videre vurdere om det bør åpnes for at også andre enn de som har gjennomført grunnutdanningen ved KRUS, i større grad skal kunne gå inn i yrket. En økt grad av tverrfaglig bemanning i kriminalomsorgen vil kunne bidra positivt til å styrke både kompetansen og bemanningen. Noe av det som kan vurderes, er å utvikle en videreutdanning for ulike profesjonsgrupper som kan kvalifisere til arbeid i kriminalomsorgen».

For å øke utdanningen av nye fengselsbetjenter iverksatte kriminalomsorgen i januar 2026 en desentralisert deltidsutdanning. Utdanningen gjennomføres over en periode på tre år der det veksles mellom arbeid i et fengsel og utdanning. Etableringen innebærer en årlig økning på 55 aspiranter. Denne utdannelsen tilbys også ved Ringerike fengsel.

For å møte fremtidige bemanningsutfordringer har KDI iverksatt en omfattende kartlegging av bemanningssituasjonen i kriminalomsorgen. Kartleggingen skal danne grunnlag for utarbeidelse av planer for en gradvis utvikling mot det som vurderes som en bærekraftig bemanning på både enhets- og regionsnivå. Arbeidet ses i sammenheng med krav til forsvarlig drift og sikkerhet, samt behovet for å forebygge arbeidsrelaterte belastningsreaksjoner blant ansatte.

Videre skal alle enheter ha oppdaterte såkalte døgnrytmeplaner som grunnlag for bemanningsfastsettelse. Døgnrytmeplanene skal sikre at bemanningen er helsefremmende og tilpasset de oppgaver, aktiviteter og belastninger som foreligger til enhver tid, og brukes aktivt i arbeidet med bærekraftig bemanningsplanlegging.

Det jobbes også med kompetanseheving for å redusere risikoen for psykiske belastningsreaksjoner. Økt samarbeid med BHT er også sentrale tiltak for at ansatte står i arbeid.

Når det konkret gjelder Ringerike fengsel, så har fengslet over lengre tid beskrevet utfordringer i forhold til bemanning og ressurser. Det er med bakgrunn i disse utfordringene iverksatt flere tiltak.

Ringerike fengsel har tilsatt to nye miljøterapeuter og enheten er videre med i den tidligere nevnte prøveordning hvor miljøterapeuter går inn som ordinær turnusbemanning. Ringerike fengsel en del av den desentraliserte deltidsutdanningen for fengselsbetjenter.

Det er budsjettert for bygging av aktivtetsbygg ved Ringerike fengsel som vil gi fellesskapstilbud (aktivitetstilbud) for innsatte som er plassert i avdeling som mangler lokaler til dette. Etter planen skal dette bygget stå ferdig i løpet av 2027.

Det vises videre til brev av 05.01.26 og 22.01.26 fra Kriminalomsorgen region sør til KDI, samt brev av 22.01.26 fra Kriminalomsorgen region sør til Ringerike fengsel som er vedlagt.

Der redegjøres det for at fengslet har innført et strakstiltak hvor de innfører reduksjon i utlåningstid generelt for å gjøre fengselet i stand til å tilby trygg straffegjennomføring for innsatte selv, medinnsatte, ansatte og samfunnet. Tiltaket vil i større grad sikre at innsatte ikke blir utelukket som følge av endringer i bemanning.

Det vises til brev av 22.01.2026 fra Kriminalomsorgen region sør til Ringerike fengsel, om kapasitetsutfordringer, også utover bemanningsforhold. I brevet bes det om at innsatte som er ferdig kartlagt og klarert for plassering i fellesskapsavdeling, men hvor slik plass ikke er tilgjengelig ved Ringerike fengsel, vurderes overført til annet fengsel. Det pekes videre på behovet for å inngå avtaler med andre regioner for overføring av innsatte, med sikte på å kunne tilby fellesskap.

Når det gjelder budsjettmessig tildeling så fordeler KDI midler til regionene etter en modell som gir den samme sum pr plass for kapasitet på høyt sikkerhetsnivå. Det er regionen som fordeler det

endelige budsjett til den enkelte enhet. Når det gjelder budsjettsituasjonen ved Ringerike fengsel 3
viser KDI til den redegjørelse region sør har gitt i svar til KDI i brev av 05.01.26 og 22.01.26.

2. Er direktoratet kjent med lignede praksis ved andre høysikkerhetsfengsler

På bakgrunn av bestillingen fra sivilombudet, anmodet KDI om tilbakemelding fra de ulike regionkontorene i brev av 10.12.25, og KDI har mottatt tilbakemelding fra alle regioner.

Det er to fengsler som er i en situasjon lignende den som er aktuell ved Ringerike fengsel, nærmere bestemt at man ved flere anledninger står overfor uforutsett/akutt mannskapsmangel som igjen får betydning for fengselets evne til å tilby fellesskap til alle innsatte.

Ingen andre enheter har benyttet en tilnærming til regelverket som tilsvarer den praksisen som tidvis har vært anvendt ved Ringerike fengsel, og som knytter seg til den delen av Sivilombudets bekymring som gjelder kombinert bruk av ulike hjemler i straffegjennomføringsloven § 37. Kriminalomsorgen region sør opplyser at Ringerike fengsel har endret praksis fra og med 01.10.2025, og at det ikke er truffet slike vedtak etter dette tidspunktet.

Ringerike fengsel benytter per i dag straffegjennomføringsloven § 37 niende ledd i situasjoner der innsatte utelukkes som følge av akutt personellmangel. Bestemmelsen benyttes også i tilfeller der innsatte ikke kan tilbys plass i fellesskap på grunn av mangel på celler som muliggjør fellesskap. Det vises blant annet til omtale av dette i Kriminalomsorgen region sør sitt brev til Ringerike fengsel av 22.01.2026, jf. ovenfor.

Bergen fengsel, avdeling B, har en situasjon som i hovedtrekk kan sammenlignes med forholdene ved Ringerike fengsel. Også her benyttes straffegjennomføringsloven § 37 niende ledd.

Ved Romerike fengsel, avdeling Ullersmo, er det tilsvarende mer eller mindre påregnelig at mannskapsmangel kan oppstå uforutsett. Etter det opplyste benyttes her straffegjennomføringsloven § 37 åttende ledd (kollektiv utelukkelse) når fellesskapstilbudet reduseres med virkning for flere innsatte. Det fremgår av redegjørelse fra Kriminalomsorgen region øst at fengselet søker å fordele reduksjoner mellom avdelingene, slik at det ikke er de samme innsatte som berøres fra gang til gang.

3. Vil direktoratet endre retningslinjene for å unnga at fengslene fatter ulovlige vedtak om utelukkelse fra fellesskapet

KDI har merket seg Sivilombudets anførsler om at retningslinjer gitt til loven bør presiseres for å redusere risikoen for at enkelte enheter tar i bruk en praksis som kan oppfattes å mangle hjemmel i loven. Retningslinjene i punkt 37.17 ble innført for å tydeliggjøre forhold som blant annet er omtalt i forarbeidene til straffegjennomføringsloven § 37. Det fremgår her at bestemmelsen kun gir adgang til utelukkelse ved akutt mangel på personell, og at slik utelukkelse derfor normalt bare kan benyttes i en kortere periode.

Retningslinjene viser samtidig til at ulike hendelser kan medføre at innsatte midlertidig mister fellesskapstilbud, blant annet der individuelle forhold gjør at det ikke er mulig å tilby et forsvarlig og trygt fellesskapstilbud med redusert bemanning. Det bemerkes at øvrige enheter, så langt KDI er kjent med, ikke har praktisert punkt 37.17 på den måten som er beskrevet i Sivilombudets brev.

KDI vil i forbindelse med revisjon av retningslinjene vurdere ytterligere presiseringer av rekkevidden av punkt 37.17, med sikte på å imøtekomme Sivilombudets anmodning.

Med hilsen

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

- 1 Tilbakemelding fra region sør vedrørende Sivilombudets tilsyn ved Ringerike fengsel
- 2 Oppdatert tilbakemelding fra region sør vedrørende Sivilombudets tilsyn ved Ringerike fengsel
- 3 Tiltak ved manglende plass på fellesskapsavdeling ved Ringerike fengsel
- 4 Tilbakemelding fra region sør vedrørende Sivilombudets tilsyn ved Ringerike fengsel